

2/14

Arnikum

časopis sdružení Arnika

Nenechte se otrávit

strana 8-9

Rozhovor s Pavlem
Pocem o toxických
látkách ve zboží

strana 6-7

Expedice
Kazachstán
bez jedů 2014

strana 11

Foto: Vratislav Vozník, Arnika

O sedmadvacet třešňových stromků je bohatší alej, která spojuje lidi ve Štípe a Velíkově, místních částech Zlína. Dosazování aleje zorganizovala Arnika s odborem městské zeleně zlínského magistrátu. Na sazenice přispělo 179 lidí z celé ČR v rámci akce Lopatka pro alej. Děkujeme!

Strážce hladiny – fotografie od jedenáctiletého Eduarda Pravdy, který s ní vyhrál fotografickou soutěž Arniky „Budoucnost bez jedů“. Další snímky najdete na: <http://budoucnostbezjedu.cz/fotosoutez>.

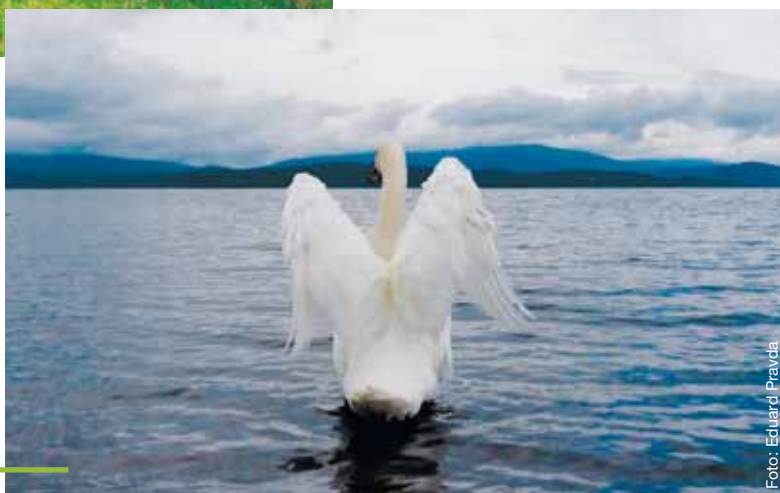

Foto: Eduard Pravda

Foto: Jana Vítnerová, Arnika

Foto: Jana Vítnerová, Arnika

V polovině září se dobrovolníci a dobrovolnice Arniky vydali pod Lipskou horu, kde pokosili bílé stráně a odstranili z nich náletové dřeviny. Díky tomu zde i příští rok vyketou chráněné a ohrožené druhy rostlin, jako je třeba hořeček brvitý, který na druhém snímku obdivuje botanik Čenda.

Dnes si namícháme kvalitní domácí toxický koktejl

Foto: Jan Losenický

Zajímavé tipy na vybavení domácnosti najdete v databázi Arniky nebezpečných výrobků s obsahem alespoň jedné nežádoucí látky:
<http://arnika.org/nebezpecne-vyroby>

Tentokrát si ukážeme, jak připravit kvalitní domácí toxický koktejl. I přes různé normy a prohibici některých nejlepších ingrediencí chemického průmyslu, jako jsou třeba polychlorované bifenylly nebo u nás kdysi tolik oblíbené DDT, nejde o nic složitějšího a hravě to zvládnete i v domácích podmínkách. Stačí si zapamatovat několik zásad.

Jídlo kupujte v PVC obalech, poznáte je podle symbolu trojky v trojúhelní-

ku. Na vodu si poříďte plastovou láhev s bisfenolem A. Nyní se již shánějí hůř, ale u dobrých prodejců je ještě seženete. Při nákupu zeleniny a ovoce se ptejte po původu, měly by být z dovozu, ideálně třeba ze Španělska, Holandska nebo Itálie. Pokud si připravujete domácí citronádu, tak nikdy neomývejte slupku citrusů, zbytečně byste se připravili o spoustu zajímavých látek. Holdujete rybám? Pak si vybírejte velké masožravé druhy, jako je třeba žralok nebo

mečoun s dostatečnou dávkou rtuti. Jestli rádi rybaříte, tak si můžete nacytat například cejny v Labi pod Spolanou.

Přesuňme se k vybavení domácnosti. Při koupi nábytku vyberte dřevotřísku s obsahem formaldehydu. Stěny nejlépe ozdobíte tapetami z PVC. Tento jedinečný materiál můžete použít i pro podlahu. Současným trendem je umístit pod koberec speciální podložku nejlépe s obsahem polybromovaných difenyléterů nebo jiných zpomalovačů hoření. Domácí atmosféru skvěle dotvoří osvěžovače vzduchu, vonné gely a svíčky s obsahem těkavých organických látek a větrejte co nejméně, ať o pracně získané látky nepřijedete.

Recept berte spíš jako úvodní nasměrování, základní návod, který si už dotvoříte podle vlastní kreativity a preferencí. Zcela jsme například opomněli odvětví drogerie a kosmetiky, která čítají velké možnosti.

Namíchání toxického koktejlu můžete svěřit i někomu jinému, ten opravdu domácí a vám na míru si ale stejně nejlépe připravíte jen vy sami. Koktejl můžete užívat celý rok, výsledky diety se sice neprojeví hned, o to víc vás ale překvapí. Neváhejte nám do redakce posílat své originální recepty, tři nejstátnější odměníme knihou Generace v ohrožení.

Jan Losenický, šéfredaktor

Za pět minut dvanáct

Trápení s ftaláty aneb co jsme našli letos?

Ftaláty v přívěscích na gumičky, těžké kovy ve vašem oblíbeném hrnečku? I takové látky se objevují ve spotřebním zboží, které si běžně kupujeme. Arnika se letos zaměřila na testování školních pomůcek a gumiček loom bands. Zjištění, že přívěsky v některých setech populárních gumiček obsahují nebezpečné ftaláty, mělo velký ohlas. V gumičkách samotných se však našťestí tyto nebezpečné látky nenašly a jsou alespoň z hlediska ftalátů bezpečné.

Šest ftalátů, které patří k těm nejnebezpečnějším, je zakázáno používat v hračkách a výrobcích pro děti. Dva z často používaných ftalátů jsou přímo klasifikovány jako toxické reprodukční látky. Je u nich potvrzeno, že se mohou skrze placentu dostat do těla nenarozeného dítěte a byly objeveny i v mateřském mléce. Podle relevantních studií na zvířatech způsobují tyto

látky již ve velmi malém množství nevratné změny ve vývoji reprodukčních orgánů.

Působení ftalátů na lidské zdraví se dokazuje velmi špatně. Jde o dlouhodobý jev, který ovlivňuje řada jiných faktorů. Opatrnost je ale určitě na místě i vzhledem k tomu, že v Evropě má každý pátý pár problémy s otěhotněním. Dlouhodobé studie matek a jejich dětí navíc poukazují i na možnou souvislost mezi vystavením ftalátům a vznikem astmatu či alergií nebo například poruchy soustředění, deprese či jiné poruchy chování.

V přívěscích na gumičky jsme objevili ještě další jev, se kterým se pravděpodobně budeme setkávat čím dál častěji. Vedle zakázaného ftalátu DEHP, který je sledován již více než 30 let a k němuž existuje řada studií i legislativních opatření, se v přívěscích objevil nový ftalát DOIP – dioktyl isoftalát. Ten je velmi podobný

DEHP nejen svou chemickou strukturou, ale i toxicitou. Existuje k němu ovšem daleko méně vědeckých poznatků a třeba v hračkách zatím není nijak regulován.

Arnika na základě těchto poznatků apelovala na evropské poslance, aby omezili použití ftalátů ve všech výrobcích, tedy nejen v hračkách. Chceme, aby byly ftaláty zakázány jako skupina podobně působících látek. Současný postup, kdy se čeká, zda ostatní ftaláty budou mít podobné dlouhodobé účinky jako ty již zakázané, je až překvapivě naivní a neopatrný.

ARNIKA TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Čistší vodu a pestřejší přírodu slibuje úprava soutoku v Čehovicích

Díky společnému projektu Koalice pro řeky a Arniky a s podporou Člověka v tísní, začaly na začátku září v Čehovicích úpravy nedaleko soutoku Vřesůvky s Malým potůčkem. Vznikne zde nové, přírodní, mělčí a členitější koryto Malého potůčku, který bude mít možnost se rozlévat do revitalizované nivy Vřesůvky. Revitalizace přinese zlepšení čistoty vody, zvýší biodiverzitu a má i protipovodňový efekt.

Nové koryto Malého potůčku bude mít přírodní charakter a spolu s novými tůňmi podstatně zvýší jeho samočistící schopnost. Nově vzniklá říční niva pak bude jakousi mozaikou složenou z luk a lužního lesa, ve kterém budou růst například duby, jilmy, jasany, třesně, vrby nebo olše. Chybět nebudou porosty trávy a květnaté louky.

U Vřesůvky je v plánu úprava levého břehu, díky které se bude moct voda při vyšších stavech rozlít do revitalizované nivy. Revitalizace tak má i protipovodňový efekt – voda, která se zadrží v nivě, nezhorší povodně níže po toku. Soukromých vlastníků

pozemků na pravém břehu se však úpravy nijak negativně nedotknou, zůstane totiž v současném stavu.

Spoluautor projektu Zdeněk Poštulka z Koalice pro řeky k revitalizaci soutoku uvedl: „*Netypické na tomto projektu je, že zodpovědnost za něj od počátečních návrhů přes realizaci až po následnou péči o revitalizované území převzaly nevládní organizace. Chceme nejen dalším sdružením, ale zejména vodo hospodářům a starostům ukázat, že revitalizace jsou dobrou cestou, jak napravit vodní režim v krajině. Dnes voda při povodních rychle proteče korytem anebo eroduje*

půdu a způsobí tak velké škody, když však bude mít možnost rozlít se do nivy, nejen, že škody budou menší, ale zároveň to pomůže přírodě.“

Stavba je podpořena z Operačního programu Životní prostředí a následná péče o pozemky z Programu švýcarsko-české spolupráce v rámci projektu Partnerství pro řeky – říční spolky.

ARNIKA OCHRANA
PŘÍRODY

Vlastimil Karlík

Vznik povodní, význam stromů ve městech, toxické látky kolem nás... Arnika rozšiřuje nabídku přednášek pro školy

Celkem již přes třicet hodin na pět různých témat odpřednášeli v uplynulých měsících odborníci z Arniky na řadě středních škol. Arnika tak v letošním roce rozjela nabídku svých přednášek, která je určena středním školám a vyšším ročníkům základních škol.

O své know-how se Arnika nezdráhá dělit již řadu let. „Různé workshopy nebo konference k našim tématům pořádáme několikrát do roka. Většinou se však jedná o akce pro odbornější veřejnost. V tomto roce jsme se ale rozhodli více zaměřit na střední školy, proto jsme pro ně připravili pět speciálních bloků,“ říká Marta Vondrová, která má v Arnice koordinování přednášek na starosti.

Nabízenými tématy jsou:

- **Odpady – kde se berou a jak končí**
- **Stromy a jejich ochrana**
- **Budme aktivní, aneb kdo je „aktivní občan“**
- **Toxické látky kolem nás**
- **Člověk a voda**

Každý blok je složen ze dvou částí, které dohromady trvají devadesát minut. V první se studentky a studenti seznámí se základ-

Do problematiky odpadů vás zasvětil Milan Havel z Arniky.

ními problémy tématu a zároveň se mohou zapojit do diskuze. Druhá volitelná část má podobu aktivního workshopu, např. vypracování základního projektu k občanské aktivitě, sestavení žebříčku největších znečišťovatelů v daném kraji, vycházky do okolí k významným stromům apod. Jejím cílem je ukázat studentům a studentkám, jak se sami mohou zapojit do ochrany životního prostředí. Konkrétní náplň jednotlivých

přednášek rádi uzpůsobíme požadavkům pedagogů tak, aby přednášky vhodně doplňovaly probíranou látku.

Přednášky lze objednat na telefonním čísle: 222 781 471 nebo e-mailem na adrese: marta.vondrova@arnika.org. Cena za jednu vyučovací hodinu je 500 Kč. Projekt „Zábavné hodiny s moderní ekologií“ finančně podpořila MČ Praha 3 a společnost KPMG Česká republika, s.r.o.

Spor o referendum k jihlavské spalovně rozhodne až Ústavní soud

V České republice jsme nedávno oslavili dvacet pět let od návratu demokracie do našeho politického uspořádání. Některé kauzy Arniky ale ukazují, že ani dvacet pět let nemusí pro zavedení demokratických principů do praxe stačit. Jednou z takových kauz je případ jihlavské spalovny, kde se městští úředníci všemožně snaží, aby do rozhodování nevstoupili občané.

Jihlavu by v nejbližší době mohl čekat podobný osud jako Plzeň, poblíž které se právě v těchto dnech staví velká spalovna komunálního odpadu. Kraj Vysočina si nechal v roce 2010 vypracovat návod k řešení odpadové otázky (ISNOV). Výsledkem byl mimo jiné návrh na stavbu velkokapacitní spalovny komunálních odpadů u Jihlavy. Od té doby se ale změnila řada věcí. V Jihlavě například začal fungovat zárodek motivačního systému, který finančně zvýhodňuje ty, co poctivě třídí. Uvažuje se také o snížení kapacity spalovny. Změnila se politická reprezentace města i kraje a do problému se vložili místní občané, kteří za podpory Arniky a dalších nevládních organizací založili spolek a začali usilovat o vyhlášení referenda ke stavbě spalovny.

Iniciativě se za rok intenzivní práce podařilo nasbírat dostatek podpisů. Jejich snaha ale narazila na nebyvale silný odpor vůči referendu u místní radnice. Úředníci několikrát odmítli návrh na konání referenda přijmout kvůli údajným nedostatkům, a tak

Sběr podpisů pro vyhlášení referenda. Snímek je z jihlavského náměstí.

Zdroj: <https://www.facebook.com/ReferendumJihlava>

jeho přijetí musel magistrátu nařídít až krajský soud.

Ani to ovšem nestačilo. Magistrát odmítl projednat návrh referenda na nejbližším zastupitelstvu, aby se nestihlo vyhlásit s komunálními volbami 2014 a nezískalo tak potřebný počet hlasů. Krajský soud poté sice potvrdil stanovisko aktivistů a uznal, že po-

litici měli referendum vyhlásit, to už ale bylo po komunálních volbách. Magistrát navíc podal stížnost k nejvyššímu správnímu soudu, který shledal v předchozích postupech krajského soudu procesní chybu, žádost o soudní ochranu byla ze strany aktivistů podána pozdě, a rozhodnutí o platnosti návrhu na referendum zrušil.

Postoj správního soudu však nebyl jednotný. Dva ze sedmi soudců odmítli stanovisko podepsat s odůvodněním, že při snaze o vyšší míru demokracie v rozhodování by soud neměl stát na procesu, ale na obsahu. Místní se nevzdávají a ve snaze uspořádat referendum s krajskými volbami 2016 nyní žádají o ochranu ústavní soud, který by měl spor definitivně rozhodnout. ■

ARNIKA TOXICKÉ LÁTKY
A ODPADY

Matěj Man

Pomozte nám vybrat alej roku 2014

Na základě odezvy od hlasujících Arnika prodloužila hlasování v anketě Alej roku 2014 do 31. prosince. „Máme od hlasujících řadu ohlasů, že se jim líbí listovat si přihlášenými stromořadími, že je ve stále pošmournějším počasí příjemné si připomenout letní dny a toulání našimi alejemi. Navíc jsme přesvědčení, že poukazování na krásu a význam alejí je obzvláště v nadcházejícím období vegetačního klidu, a tedy i kácení stromů, potřeba. Jako jakýsi předčasný vánoční dárek jsme prodloužili

hlasování až do konce tohoto roku,“ vysvětluje vedoucí kampaně Zachraňme stromy RNDr. Marcela Klemensová z Arniky.

Lidé do ankety nominovali šedesát alejí z celé České republiky, takže je opravdu z čeho vybírat. Letošní motto ankety zní „Aleje spojují lidi, místa i epochy“. Arnika se svými aktivitami snaží upozornit na význam alejí v české krajině i na fakt, že za posledních několik let od silnic v České republice zmizelo více než 150 tisíc stromů.

Kampaň Arniky Zachraňme stromy můžete podpořit formou DMS, stačí zaslat text ve formátu DMS ALEJE na číslo 87 777. Cena jedné SMS zprávy je 30 Kč. ■

Fotografie ze série Vykukové. Foto: Jan Losenický, námět: Jakub Němeček

Rozhovor s poslancem Evropského parlamentu Pavlem Pocem o toxických látkách ve spotřebním zboží

Arnika nedávno navštívila europoslance v Bruselu, aby jim přednesla návrhy na změny evropské legislativy. Podněty vycházejí z reakcí lidí na skutečnost, že se ve spotřebním zboží stále objevují nebezpečné látky. Jedním z oslovených europoslanců byl i místopředseda výboru pro životní prostředí Evropského parlamentu RNDr. Pavel Poc. Zajímalo nás, jak se k problému staví on osobně.

Myslíte si, že EU může ještě nějak výrazně omezit přítomnost toxických látek ve spotřebním zboží? Jsou současné legislativní nástroje dostačující a plní svoji roli – tedy zamezit vstupu škodlivých výrobků na evropský trh?

No samozřejmě, pokud tedy připustíme, že i členské státy jsou EU. Chemická politika EU je jedna z nejpřísnějších na světě a velmi dobře chrání občany před mnoha toxickými látkami. Jenže implementace a především vymáhání dodržování legislativy je na členských státech. Exekutiva členských států tedy musí důsledně kontrolovat, že se evropské předpisy skutečně v praxi dodržují.

Bohužel z výzkumu nezávislých sdružení a organizací je vidět, že tomu tak až příliš často není. Vstupu škodlivých výrobků na trh se to samozřejmě týká také, vždyť i celní orgány jsou v gesci jednotlivých členských států a na nich leží zodpovědnost za to, co se dostane na evropský trh především.

Před sedmi lety vstoupila v platnost nová chemická politika známá pod zkratkou REACH. Splnila či plní cíle, které do ní byly ukotveny – tedy chránit Evropany před tím, aby nebezpečné látky včetně těch persistentních a bioakumulativních, karcinogenů, mutagenů, endokrinních disruptorů či neurotoxických látek byly již na počátku vyloučeny ze vstupu do výroby? Plní Evropská agentura pro chemické látky svoji roli?

REACH přidal zaměstnancům v Helsinkách obrovské množství práce a začátky rozhodně nebyly lehké. Dnes se ale dá říci, že svoji roli plní ECHA (Evropská agentura pro chemické látky) i REACH vcelku obstojně. Stále je ale co zlepšovat a na čem pracovat. Přesná čísla neznáme, ale odhaduje se, že naše moderní životní prostředí v současné době zahrnuje přes osmdesát tisíc syntetických chemických látek a každý rok

Foto: Nikol Starostová

Pavel Poc absolvoval obecnou biologii na Přírodovědecké fakultě UK v Praze a ve stejném oboru získal i doktorát. V 90. letech byl městským ekologem, později vedoucím odboru životního prostředí a místostarostou v Mariánských Lázních. Od roku 1997 je členem ČSSD. Poslancem Evropského parlamentu byl zvolen v roce 2009 a znovu v roce 2014.

vzniká okolo tisícovky dalších. O některých už víme, že jsou nebezpečné a snažíme se je regulovat, o některých zatím ale nevíme nic. Neznáme jejich dlouhodobé působení, netušíme, jak reagují v kombinaci s jinými látkami.

Endokrinní disruptory jsou kapitola sama pro sebe. Látky, které poškozují lidské zdraví chronicky, neumíme moc dobře testovat, látky, které způsobují zdravotní problémy v koncentracích na hranici možností detekce, ještě hůř. Tady nás práce ještě čeká a nebude lehká.

2x foto archiv Arniky

V letošním roce Arnika při testování odhalila nebezpečné školní penály a přívěsky ke gumičkám loom bands. V penálech byly zjištěny vysoké koncentrace ftalátu DINP a DEHP a v devíti přívěscích nadlimitní koncentrace ftalátu DEHP a dále ftalátu DOIP.

Je správné, aby přísné restriktce některých toxických látek, jako jsou ftaláty, byly aplikovány pouze na výrobky pro děti a hračky či kosmetiku a ne na všechno spotřební zboží?

Na ochranu před toxickými látkami by měl mít právo každý, je správné chránit především rizikové skupiny, jako jsou děti, dospívající nebo těhotné ženy. Osobně si ale myslím, že přísné restriktce by se měly vztahovat na všechno spotřební zboží. Jistě, děti si hrají s hračkami a pijí z kojeneckých lahví, ale také se plazí po podlaze a berou do pusy prakticky všechno, na co narazí. Je tedy potřeba, aby potenciálně nebezpečné látky nebyly ani v kobercích nebo v plastových vidličkách. Ale je dobře si uvědomit, že Evropský parlament po kompletním zákazu ftalátů volá už dlouho a že to jsou členské státy v Radě, které tomu brání.

Je současný Evropský parlament nakloněn tomu, aby se přinejmenším rozšířilo právo spotřebitelů na informace například tím, že by byli výrobci povinni sdělit zákazníkům, z jakého materiálu a které látky jsou použity pro výrobu jejich zboží? Tato povinnost již platí pro kosmetiku, potraviny či stavební chemii. Mnozí čeští spotřebitelé by však rádi sami vybírali i u ostatního zboží to, které je vyrobeno z bezpečných materiálů.

Evropský parlament je vždy nakloněn tomu, aby měli spotřebitelé co nejvíce informací. Evropský parlament je oproti povědomí v ČR hodně progresivní. Jenže legislativa

je taková, jakou ji chtějí mít členské státy. Pokud by od nich přišel podnět rozšířit takovou povinnost i na ostatní zboží, věřím, že by ho Parlament podpořil. Zatím je to spíš vždycky tak, že členské státy se zříkají a informací pro spotřebitele spíš brání.

Osobně by se mi třeba hodně líbilo mít označení pro všechny výrobky, které jsou vyrobené z netoxických materiálů. Pro spotřebitele by to bylo nejjednodušší vodítko k tomu, jak rozpoznat bezpečný výrobek.

Jako místopředseda výboru pro životní prostředí Evropského parlamentu vidíte v Evropském parlamentu nějakou změnu v přístupu k regulaci toxických látek za posledních deset let?

Mohu posoudit pouze posledních pět let, ale ano, řekl bych, že k určité změně došlo. Nelze ignorovat studie, podle kterých má v některých evropských regionech až čtyřicet procent mužů sníženou plodnost. Je mnoho europoslanců, kteří se podobně jako vědecká obec domnívají, že například u efektivní regulace endokrinních disruptorů nynější situace dostatečně nereaguje na nejlepší dostupná vědecká doporučení a upřednostňuje komerční zájmy nad ochranu zdraví lidí a přírody. To se musí změnit. Je zde ale samozřejmě současná modla ekonomického restartu, která nyní přehluší skoro všechno a mám silnou obavu, aby nezpomalila i postup proti toxickým látkám v našem okolí a potravním řetězci. To by bylo opravdu hodně špatné.

Co považujete za svůj největší úspěch během působení ve výboru pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin?

Jsem velmi rád, že se mi podařilo ukončit vyjednávání kolem nové legislativy o invazních druzích ještě před koncem minulého volebního období. Přestože bylo Nařízení schváleno v rekordně krátkém čase, věřím, že jde o velmi kvalitní návrh, který získal jak velkou podporu Parlamentu, tak i Rady. Podobně se mi v roce 2011 povedlo dostat na evropský politický stůl otázky screeningu rakoviny tlustého střeva. Samozřejmě toho bylo víc, ale tyto dvě věci jsou pro mě hodně důležité.

V souvislosti s endokrinními disruptory bych rád zmínil, zatím tedy bohužel pouze dočasný, zákaz tří nebezpečných neonikotoidů, které zabíjejí včely. Není to rozhodně jen moje zásluha, ale jsem rád, že jsem se mohl připojit k ostatním kolegům, vědecké obci, včelařům, neziskovým organizacím a dalším, kteří několik let neúnavně bojovali za to, aby byly tyto látky, které na včely působí jako endokrinní disruptory, zakázány. Je to možná malá výhra, je ale nesmírně důležitá, protože o podobném zákazu nyní uvažuje celá řada zemí po celém světě. ■

ARNIKA TOXICKÉ LÁTKY
A ODPADY

Karolína Brabcová

Nenechte se otrávit

Arnika nechá každoročně otestovat na přítomnost škodlivých látek desítky podezřelých výrobků a obalů. Některé z nich jsou následně staženy z trhu, protože neodpovídají stanoveným normám. Díky tlaku odborníků, neziskových organizací a veřejnosti se povedlo používání alespoň některých nejnebezpečnějších látek zakázat. Zároveň se ale objevují nové látky, jejichž nežádoucí účinky nejsou dostatečně ověřovány. Dovážené zboží je navíc téměř nemožné hlavně kvůli jeho obrovskému množství řádně kontrolovat. Nenechte se však otrávit, situace není tak beznadějná, jak se může na první pohled zdát.

Nadměrná (s)potřeba chemických látek

Začneme ale méně optimisticky. Chemizace našeho životního prostředí nikdy nebyla větší. Dokládají to třeba statistiky Evropské rady pro chemický průmysl. Podle zprávy rady z roku 2013 (<http://www.cefic.org/Facts-and-Figures/>) vzrostl obrát obchodu s chemickými látkami v Evropské unii mezi lety 1992

kosmetice, potravinových obalech, jídle nebo i dětském zboží bylo už v naší zemi nespočet. Do evropské databáze RAPEX bylo za rok 2012 nahlášeno kvůli svému chemickému složení přes 400 výrobků a ve 179 případech se jednalo o hračky pro děti. Podobnou databázi zaměřenou na zboží, které nevyhovuje svým chemickým složením normám, provozuje v České republice Arnika a i v ní jsou dětské hračky zastoupeny nejčastěji.

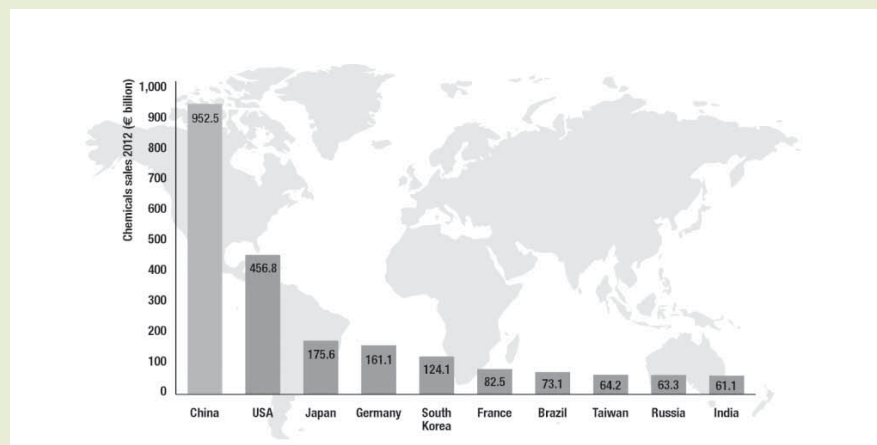
pak byly odhaleny nadlimitní koncentrace ftalátu DEHP a dále ftalátu DOIP (dioktyl isoftalát). V sedmi přívěscích byly nalezeny také velmi vysoké koncentrace olova.

Arnika během roku dále uspořádala několik akcí „Nenechte se otrávit“, kdy v Brně, Praze, Ostravě nebo v Havířově zdarma testovala hračky, nádobí, spotřební elektroniku, šperky a další předměty na přítomnost těžkých kovů. K testům byl použit rentgenový spektrometr zapůjčený od firmy Hukos. K problematickým předmětům tentokrát patřily hlavně hrnky a talíře s vysokým obsahem olova a kadmia, které byly ukryty v jejich potisku.

Budoucnost bez jedů. Dočkáme se?

Že těžké kovy ani ftaláty lidskému zdraví příliš neprosplívají, asi není nutné zdůrazňovat. Možné vlivy těchto i dalších látek na lidské zdraví si můžete vyhledat v podrobné databázi dostupné na webových stránkách Arniky: <http://arnika.org/chemicke-latky>. Například u výše jmenovaného ftalátu DEHP se dočtete, že jde o látku nebezpečnou hlavně pro reprodukční systém. V souvislosti s ní bývají uváděny možné poruchy vývoje mužských pohlavních orgánů, snížená plodnost nebo riziko vývojových vad u novorozenců. Ftalát je zároveň řazen mezi potenciálně karcinogenní látky.

DEHP přitom patří mezi nejpoužívanější ftaláty. Nejčastěji slouží jako změkčovaadlo v plastových výrobcích z PVC, jako jsou podlahové krytiny, tapety, obalové materiály nebo obuv, ale i ve zdravotnickém materiálu včetně různých hadiček, infuzních vaků či ochranných rukavic, kdy může představovat až čtyřicet procent finálního produktu z PVC. Pro své nežádoucí účinky se spolu s dalšími pěti ftaláty (DIDP, DINP, DBP, BBP a DNOP) nesmí používat pro výrobu hraček a předmětů, které děti do tří let věku vklá-

Deset zemí s největším podílem na obchodu s chemickými látkami za rok 2012. Údaje jsou v miliardách eur. Zdroj: www.cefic.org/Facts-and-Figures

a 2012 z 290 miliard eur na 558 miliard. EU ovšem v tomto období zároveň ztratila své výsadní postavení, kde ji s obrátem 952,5 miliard eur za rok 2012 nahradila Čína. Ještě dodejme, že globální obrát chemického průmyslu byl ve stejném roce 3,127 trilionu eur. Čtyřicet let zpátky, v roce 1970, byl přitom pouhých 155 miliard.

Jen v Evropě je pro účely průmyslové výroby registrováno kolem sta tisíc chemických látek. Tento trend se nutně projevuje ve složení výrobků, které se dostávají ke koncovým spotřebitelům. Kauz k obsahu nebezpečných látek v nádobí, oblečení,

Letošní úlovky

Že jde o aktuální problém, stvrzují zářez Arniky z letošního roku. I při omezeném rozpočtu a finanční náročnosti testů, test jednoho výrobku stojí přibližně 2 000 Kč, se neziskové organizaci podařilo v srpnu odhalit nebezpečné školní penály a o měsíc později rizikové přívěsky ke gumíčkám loom bands. Ve dvou penálech testy zlínského Institutu pro testování a certifikaci odhalily vysoké koncentrace nebezpečných ftalátů DINP (di-isononyl ftalát) a DEHP (bis(2-ethylhexyl) ftalát). V devíti přívěscích

Foto: Jan Losenický

Krteček pod spektrometrem – veřejné testování Arniky na přítomnost těžkých kovů v hračkách a potřebách pro domácnost.

dají do úst a od roku 2015 mělo dle dohod evropských zemí dojít k jeho celkovému zákazu.

V současnosti ale Evropská komise čelí silné lobby výrobců ftalátu DEHP, kteří chtějí tento zákaz odložit. O odklad usiluje také chemička Deza z Valašského Meziříčí, která patří do rodiny firem vlastněných Agroferem Andreje Babiše. Síť evropských nevládních organizací European Environment

Bureau (EEB) napsala Evropské komisi, aby tlaku výrobců nepodléhala a trvala na zákazu toxické látky. K dopisu se připojila i Arnika.

REACH, zelená chemie

Případ ftalátu DEHP hezky ukazuje, že zajistit chemickou bezpečnost v oblasti spotřebitelského zboží nebude vůbec snadné. Přesto existují důvody k alespoň mírnému optimismu. Jeden z nich se nazývá REACH.

REACH je nařízení Evropské unie o registraci, evaluaci (hodnocení), autorizaci (povolování) a omezování chemických látek. Díky této politice z roku 2007 mají výrobci povinnost informovat spotřebitele o obsahu nebezpečných látek, které jsou pro svoji škodlivost uvedeny na speciální seznam. K výrobkům, které obsahují nebezpečné látky, musí být vyhotoveny bezpečnostní listy, kde je uvedeno, jaké konkrétní nebezpečné látky výrobek obsahuje, včetně jejich vlivu na lidské zdraví. Je také snazší ty nejvíce škodlivé látky zakázat nebo regulovat a došlo i k značnému zjednodušení zákonné úpravy chemických látek, kdy REACH nahradil kolem čtyřiceti právních předpisů. Tlak chemického průmyslu na omezení

účinnosti nařízení REACH je samozřejmě velký, přesto jde o podstatný krok směrem k chemické bezpečnosti.

Pozornost si zaslouží i tzv. zelená chemie. Jde o obor chemie, který chce snižovat dopady chemických výrob a chemických produktů na životní prostředí. V praxi takové provozy hledají bezpečné alternativy ke škodlivým látkám, kterým se snaží vyhnout. Vliv na růst tohoto oboru mají preference konečných spotřebitelů, kteří se čím dál častěji řídí parametry šetrnosti výroby a produktu k životnímu prostředí.

Nenechte se tedy otrávit, podstatnou část problému se škodlivými látkami v životním prostředí můžete svým chováním a svojí volbou výrazně ovlivnit vy sami a Arnika vám v tom bude dál pomáhat. V budoucnu chceme pokračovat v analýzách podezřelých výrobků včetně veřejného testování zboží a budeme usilovat o rychlejší regulace těch nejškodlivějších látek. ■

Foto: Jan Losenický

Tisková konference Arniky k výrobkům, které obsahovaly nadlimitní koncentrace škodlivých látek.

ARNIKA

Jan Losenický

Vybrat bezpečnou hračku není hračka

Orientovat se v nepřehledné nabídce hraček není snadné. Jedním ze základních hledisek výběru by určitě měla být otázka bezpečnosti materiálů, z nichž je hračka vyrobená. Přinášíme vám několik doporučení, jak na to.

- Kupujte **raději kvalitu než kvantitu**. Méně, ale kvalitních hraček poslouží dítěti lépe. Upřednostňujte hračky z obnovitelných materiálů. Mezi nejvhodnější patří dřevo, vlna, bavlna, len, papír, kůže apod. Z nich hračku můžete vyrobit i sami doma. Pokud k tomuto procesu přizvete i své dítě, samotný proces výroby se stane hrou.
- Kupujte pevné **dřevěné hračky** s co nejméně lepenými částmi. U nelakovaných a **nebarvených hraček** máte větší záruku, že nebudou obsahovat těžké kovy; pokud se jim nemůžete vyhnout, chtějte znát složení barev anebo vidět certifikát zaručující zdravotní nezávadnost hračky.
- Kupujte hračky s označením „**Neobsahuje PVC**“ (PVC-free) nebo „**Neobsahuje ftaláty**“ (Phthalate-free).
- Dávejte přednost hračkám z **přírodních gumy** před plasty.
- Kupujte hračky s **certifikátem Správná hračka, Bezpečné hračky nebo Bezpečná a kvalitní hračka**.
- Každou **novou hračku nejprve rozbalte** a nechte ji nějakou dobu venku, než ji dáte dítěti, aby se část nebezpečných látek mohla případně odpařit.
- Vycpané panenky předtím, než je dáte dětem, raději vyperte.
- Kupujte látkové hračky s certifikátem **ověřené textilie** (např. Eko-Tex) nebo organica BIO.
- Vybírejte hračky se značkou FSC, které jsou přidělovány výrobkům ze dřeva pocházejícího z lesů s udržitelným hospodařením.
- Sledujte stránky České obchodní inspekce, Ministerstva zdravotnictví, kde jsou aktuálně zveřejňovány nevyhovující výrobky, nebo **databázi rizikových výrobků** d-Testu anebo sdružení Arnika.

Certifikace hraček

Označení shody vlastností výrobků s požadavky českých a evropských směrnic stvrzuje **česká (CCZ) či evropská (CE) značka shody**. Ta ovšem nezaručuje celkovou bezpečnost chemickou. Tyto značky se pokoušejí navíc asijští výrobci napodobovat. Označení **Správná hračka** je společným projektem Asociace předškolní výchovy a Unie výtvarných umělců ČR. Označení mohou získat hračky, které podle nezávislých a odborných porotců splňují výtvarné, pedagogické, funkční a částečně i zdravotně-bezpečnostní požadavky. **Bezpečná a kvalitní hračka** je značka udělovaná Technickým a zkušebním ústavem stavebním Praha. Značka je součástí programu **Česká kvalita** a zaručuje zvýšenou úroveň bezpečnosti hračky. Logo **Bezpečné hračky** označuje výrobky, jejichž nezávadnost garantuje Institut pro testování a certifikaci ve Zlíně. Značka je taktéž součástí programu **Česká kvalita**.

Kde získáte další informace

Pracovní podmínky zaměstnanců při výrobě hraček: Kampaň „Víte, s čím si hrajete?“: <http://www.nazemi.cz/hracky>

Certifikace hraček:

Bezpečná hračka: <http://ceskakvalita.cz/spotrebitele/znacky/bezpecnehracky/4>

Bezpečná a kvalitní hračka: <http://ceskakvalita.cz/spotrebitele/znacky/bezpecna-a-kvalitni--hracka/3>

Správná hračka: <http://www.spravnahracka.cz/>

Databáze nebezpečných výrobků:

Česká obchodní inspekce: <http://www.coi.cz/cz/spotrebitel/rizikove-vyroby/>

RAPEX v češtině: <http://www.dtest.cz/nebezpecne-vyroby>

RAPEX – všechna hlášení (anglicky): http://ec.europa.eu/consumers/safety/news/index_en.htm

Budulínek, Webový projekt MUDr. Zuzany Roithové, MBA: <http://www.budulinek.eu/>

Databáze Arniky: <http://arnika.org/nebezpecne-vyroby>

Další tipy, jak se vyhnout nebezpečným látkám, najdete v knize Arniky: **Jak žít dobře, zdravě a ekologicky šetrně**. Za 163 Kč si můžete objednat její druhé rozšířené vydání na: <http://arnika.org/jak-zit-dobre-zdrave-a-ekologicky-setrne>.

Expedice Kazachstán bez jedů 2014

Co uděláte, když odeberete vzorky, necháte je analyzovat a zjistíte, že odebraná slepičí vejce jsou plná polychlorovaných dioxinů a na dětských hřištích leží koktejly řady těžkých kovů včetně arsenu? My jsme se vydali po roce zpět do Kazachstánu, abychom nejen místní nevládky, ale i širokou veřejnost a oficiální místa informovali, jaké konkrétní nebezpečí lidem hrozí a jak je možné ho postupně zmenšovat. Pro mě to byla za zhruba dva a půl roku v týmu Arniky první zahraniční cesta.

Foto: Ondřej Petřík

předpovědi. A přesto se ze mě, typického českého zápecníka, stává rok 2014 rokem změn. Sotva jsme si z něj odbyli prvních šest měsíců, sedím podruhé na letišti s letenkou na východ. Po březnovém zachránění mořských želv a návštěvě několika chrámů v Indonésii mě čeká Expedice Kazachstán bez jedů 2014. Změna tedy přeci jen přišla – docela jsem se rozcestoval.

24. července 2014, 10:23

Malou ochutnávku toho, co jsme při cestách po rozbitých silnicích vyprahlou stepí, nocležích v místních dačách, jednáních na minister-ské úrovni v okázalé Astaně i jednodenním výletu v úžasné přírodě zažili, nabízím tady v Arniku. Kompletní cestopis i s fotkami najdete na našem webu.

22. července 2014, 10:57

Prvních třicet let života jsem nevytáhl paty z Evropy. Nevěřím na numerologické

Foto: Vratislav Vozník

27. července 2014, 21:40

Tohle jsem neznal ani z filmů. Ano, jet do temné mračné stěny, ze které každý tuší šílenou bouřku, déšť, blesky a hromy, to je oblíbený motiv. Ale zažít to v reálu, kdy jedete v hlučném autě, do uší zní sluchátka na maximální hlasitost a i přesto slyšíte přírodu burácet. Kdy každou chvíli se

na zlomky sekundy rozzáří celý obzor, který v širé, ploché stepi jedním pohledem zprava doleva sotva přehlédnete.

Foto: Ondřej Petřík

31. července 2014, 14:45

Zrovna jsme dorazili kousek od někdejší radarové stanice Daryal U. Radiolokační zařízení tady prý mělo výkon 25 megawatt. To je naprosto šílené číslo, až se divím, že jim tady nepadali ugrulovaní opeřenci z oblohy rovnou na talíř. Aby bylo možné s takovým výkonem nějak zacházet a usměrňovat ho, byly k tomu potřeba kondenzátory s obsahem polychlorovaných bifenylů. A právě jejich přítomnost budeme ověřovat ve vzorcích sedimentů. Jak se ale zdá, tisícům vážek ani volavce, jež jsme kousek od Daryalu vyfotili, to moc nevaří. Hůř už na tom asi budou lidé, kteří pijí mléko od krav, jež sem na pastvu vyhánějí místní farmáři.

TISKOVÝ MLUVČÍ ARNIKY

Vratislav Vozník

Tiráž Arnikum, časopis sdružení Arnika. Číslo 2/2014 vyšlo v prosinci 2014 v nákladu 1000 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR E14275, Chlumova 17, Praha 3, tel/fax: 222 781 471, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org.
Šéfredaktor: Jan Losenický, spolupracovníci: Vratislav Vozník, Viktorie Lupačová, Jindřich Petřík, Martin Skalský, Milan Havel, Jana Cenková, Lenka Petříková Mašková, Karolína Brabcová, Matěj Man, Vlastimil Karlík a pobočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design – Anna Frajťová – anna@designbox.cz, DTP – Jakub Němeček. Foto na obálce Jan Losenický.

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci EHP fondů a Ministerstvem životního prostředí ČR. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

fond pro NNO

NROS

nadace partnerství

**ICELAND
LICHTENSTEIN
NORWAY
eea grants**

**Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra**

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

PRAHA 3

KPMG
cutting through complexity

**PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA**

PRAHA 5

Pomozte nám odhalovat nebezpečné výrobky

PVC podlahy a tapety s ftaláty, školní penály obsahující ftalát DEHP, skleničky a hrnky s olovem, škodlivé obaly na potraviny... V Arnice jsme doposud upozornili na téměř 500 nebezpečných hraček a jiných výrobků pro děti i dospělé, které obsahovaly zdraví nebezpečné látky. Pomozte nám provést další testy i v příštím roce.

V poslední době jsme nechali otestovat například sady přívěsků a gumiček loom bands. O výsledcích našich zářijových testů, které odhalily přívěsky a zapletací špagety s vyšším obsahem nebezpečných ftalátů, se hodně mluvilo v televizi i v novinách.

Cena testování jednoho výrobku se pohybuje okolo 2 000 korun. Jen díky pomoci dárců dokážeme upozorňovat na podezřelé a zdraví škodlivé výrobky, při jejichž kontrole státní dozor mnohdy selhává.

V Arnice věříme, že za nás mluví odvedená práce:

- na nebezpečné látky ve výrobcích upozorňujeme už přes deset let,
- Česká obchodní inspekce na náš podnět zakázala nebezpečné hračky,
- ročně otestujeme desítky výrobků na přítomnost zdraví škodlivých látek,
- v Brně, Ostravě a Praze jsme zdarma lidem na stánku otestovali vybavení domácností,
- zodpověděli jsme stovky konkrétních dotazů, jak se vyhnout toxickým látkám ve výrobcích. ■

„Jsem vděčná za informace, které jsem díky Arnice získala. Třeba to, jak vybírat hračky, co u nich kontrolovat a které materiály jsou neškodné.“

Jana Knězková, maminka Klárky

Podpořit nás můžete přes webový formulář na www.arnika.org/nenechte-se-otravit nebo převodem na účet č. 2400 615 687 / 2010, variabilní symbol: 1504. Do zprávy pro příjemce uveďte svůj e-mail, abychom Vás mohli informovat, jak Váš dar pomáhá. Děkuje.

Arnika ročně otestuje desítky výrobků a obalů na přítomnost škodlivých látek.